

моҳияти, тузилмаси ва кўринишлари. Бош компания, ассоциациялашган фирмалар, шўъба корхоналар, кичик шахобчалар. ТМКнинг жаҳон иқтисодиётининг тутган ўрни ва аҳамияти. ТМК фаолиятининг янги кўринишлари: лизинг ва факторинг. ХХІ асрда хорижий мамлакатларнинг капитал қўйилмалари ва унинг Республика иқтисодиётини ривожланишидаги аҳамияти. Ўзбекистон Республикаси иқтисодиётига чет эл капиталини жалб қилиниши муаммолари. Чет эл инвестицияларини Давлат томонидан бошқариш. Чет эл инвестициялари тўғрисидаги Қонун. Ўзбекистон иқтисодиётига чет эл капиталини жалб қилиниши, шакллари. Табиий ресурсларни ўзлаштиришда чет эл капиталининг тутган ўрни. Республиканинг ҳуқуқий ва иқтисодий бошқаруви, ривожланиш муаммолари.

Жаҳон иқтисодиётининг эркин иқтисодий ҳудудларининг тутган ўрни

Жаҳон иқтисодиётининг эркин иқтисодий ҳудудлар, уларнинг функциялари ва туркумланиши (классификацияси). Эркин иқтисодий ҳудудлар тажрибаси. “Эркин иқтисодий ҳудуд” (ЭИХ) тушунчаси. Эркин иқтисодий ҳудудларнинг асосий кўринишлари. Эркин иқтисодий ҳудудларни яратишнинг АҚШ, Хитой моделлари ва уларнинг хусусиятлари. Молиявий ва маъмурий тадбирлар. Эркин иқтисодий ҳудудларда жорий этиладиган имтиёзлар. Савдо ЭИХлари. Технопарклар. Технополислар. Оффшор ҳудудлар.

Халқаро валюта-молия ва кредит муносабатлари

Миллий ва минтақавий валюталар тизимидаги асосий қонун-қоидалар. Валюта бозорлари, уларнинг функцияси, турлари. Халқаро кредит муносабатларининг моҳияти, мазмуни. Сузиб юривчи ва фиксация қилинган валюта курслари. Валюта операциялари, уларнинг кўриниши. Валюта позициясини шакллари. “СВОП”, “ФОРВАРД” операциялари, валюта ваучерлари “СПОТ”, қимматбаҳо қоғозлар арбитражи. Валютани чекланиши, унинг кўринишлари. Валюта тавакалчилиги. Валюта тавакалчилигини суғурталаш. Халқаро молиявий кредит ташкилотлар. Халқаро валюта фонди (ХВФ), унинг функциялари. Халқаро банк гуруҳлари: Европа ривожланиш ва қайта тиклаш банки (ЕТТБ), Осиё ривожланиш банки (ОРБ), ва бошқалар.

Жаҳон ҳўжалигида ривожланган мамлакатлар иқтисодиёти

Ривожланган давлатлар гуруҳининг жаҳон ҳўжалиги ва сиёсатида тутган ўрни. Ривожланган давлатлар саноатига характеристика. Гуруҳга кирувчи мамлакатлар критерияси, иқтисодиётини умумий белгилари. Иқтисодиётдаги макротузилма. Мамлакатларнинг илмий-техникавий ва маҳсулот ишлаб чиқариш соҳасидаги, табиий ресурслари ва меҳнат тақсимоти соҳасидаги имкониятлари. Инсон омилини роли. Миллий иқтисодиётнинг структурасини ўзига хос хусусиятлари. Иқтисодий ривожланишнинг дастлабки шарт-шароитлари ва хусусиятлари. “Катта саккизлик” етакчи ривожланган

давлатларни жаҳон саноати маҳсулотларини ишлаб чиқаришдаги, жаҳон савдоси ва халқаро капитал миграциясидаги улуши. Ривожланган давлатлар иқтисодиётининг ҳозирги давр структураси. Мамлакатлар саноати структурасидаги ўзгаришлар. Ривожланган мамлакатларнинг молия-кредит сиёсати. “Катта саккизлик” давлатларнинг ташқи иқтисодий стратегияси. Асосий саноат ва молиявий марказлар. Дунё ҳукмронлигини қўлда ушлаб туришда АҚШнинг иқтисодий ҳамкорлик марказлари. Япония кучли иқтисодий марказ сифатида. Ғарбий Европа - саноати ривожланган мамлакатлар жойлашган ҳудуд сифатида. Ривожланган мамлакатларда ташқи савдо ва унинг замонавий йўналишлари. Илмий - техникавий муносабатлар. Валюта муносабатларининг характери. Ғарбий Европадаги интеграцион жараёнлар. Европа иттифоқи - Ғарбий Европанинг рақобат қилувчи марказий ядросидир. Ривожланган мамлакатларнинг ташқи иқтисодий стратегияси. Илмий-техника инқилоби (ИТИ) таъсирида ривожланган мамлакатларнинг макроиқтисодий структурасидаги ўзгаришлар. Иқтисодий кўрсаткичларнинг асосий динамикаси. Қисқа муддатли режа ва таввақалчилик. Саноати ривожланган мамлакатлар иқтисодиётининг умумий муаммолар.

Ривожланаётган мамлакатлар – халқаро иқтисодий муносабатлар тизимида

Ривожланаётган мамлакатларнинг асосий белгилари, хусусиятлари. Халқаро меҳнат тақсимотидаги ўрни. Мамлакатларнинг асосий гуруҳлари. Ривожланаётган мамлакатларнинг ривожланиш даражасига кўра қолоқ ва ўрта даражада ривожланаётган, ривожланиб бораётган “янги саноатлашган мамлакатлар”га бўлиниши. Халқаро меҳнат тақсимотида ривожланаётган мамлакатларнинг ҳуқуқий қатнашиши, мустақилликка эришиш муаммолари. Ташқи қарзларни кўпайишини ҳал этиш муаммолари. Ривожланаётган мамлакатларда хусусийлаштириш жараёнлари. Янги индустриал мамлакатларнинг иқтисодий ривожланиш моделлари. Ўтиш давридаги мамлакатларнинг иқтисодий ривожланиш хусусиятлари.

Халқаро иқтисодий интеграция

Халқаро иқтисодий интеграциянинг моҳияти, кўринишлари. Ғарбий Европа интеграциясининг ривожланиш босқичлари. Европа Иттифоқи ташкилотларининг ташкил топиш механизми. Европа бўшлиги. Шимолий Америка интеграция йўли (НАФТА). Тинч океани ҳамкорлиги ташкилотининг ташкил топиши. Шарқий Европа интеграциясининг вазифалари. Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги (МДХ) мамлакатлари доирасидаги интеграцион жараёнлар. Халқаро ташкилотлар классификациясига умумий тафсир. Бирлашган Миллатлар Ташкилоти (БМТ) тизимига кирувчи иқтисодий ташкилотлар ва уларнинг вазифалари. Халқаро молия-валюта ва кредит ташкилотлари. Ўзбекистоннинг халқаро иқтисодий ташкилотларда қатнашиши.

Жаҳон иқтисодиётини тартибга солишда халқаро ташкилотларнинг роли

Халқаро ташкилотларнинг пайдо бўлиш жараёни. Халқаро ташкилотларнинг таснифланиши. Глобал ва ҳудудий ташкилотлар. Ҳукуматлараро ва ноҳукумат иқтисодий ташкилотлар. БМТ ва унинг тизими. Халқаро ташкилотларнинг ўз фаолиятини қайта куриши. Савдо ва тарифлар бўйича Бош келишувнинг имзоланиши сабаблари. Савдо ва тарифлар бўйича Бош келишувнинг тамойиллари, вазифалари ва тузилмаси. Савдони глобал эркинлаштириш жараёни. ГАТТ мақсадлари ва функциялари. Ўзбекистон Республикасининг УСТга кириши имкониятлари. Умумжаҳон савдо ташкилоти (УСТ)ни ташкил этилиши ва унинг ГАТТдан фарқи. УСТнинг тамойиллари, мақсад ва вазифалари. УСТ тузилмаси ва фаолияти. Умумжаҳон савдо ташкилоти - мамлакатлар ва ҳудудлар ўртасида товар оқимларини тартибга солиш муаммолари билан шуғулланувчи энг салмоқли тузилма сифатида. Халқаро инвестицияларни кафолатлаш агентлиги, Халқаро ҳисоб-китоблар банки, Халқаро валюта фонди, Бирлашган миллатлар ташкилоти ва унинг ихтисослашган муассасалари.

Жаҳон ҳўжалигининг глобаллашув жараёнларида Ўзбекистоннинг иштироки

Ўзбекистон Республикасининг XXI асрдаги ресурслари (табиий, инсон, илмий-техникавий ва ишлаб чиқариш) ва ривожланиш имкониятлари. Мустақиллик йилларидаги республиканинг иқтисодий аҳволи. Глобал миқёсдаги иқтисодий инқирозларни бартараф этишдаги қийинчиликлар. Бозор иқтисодиётига ўтиш даври муаммолари. Ўзбекистонни жаҳон ҳўжалигига қўшилиши. Республикани иқтисодий ривожланиш истикболлари. Халқаро савдода республикани иштироки. Молия тизими, пул-кредит сиёсати. Молия бозорларини ташкил топиши. Ўзбекистоннинг хорижий мамлакатлар билан олиб бораётган ташки иқтисодий муносабатлари. Республикани жаҳон иқтисодиёти ва интеграциясида иштироки. Мамлакатнинг иқтисодий ўсишини таъминлашдаги стратегик йўналишлари ва тамойиллари. Халқаро ҳамжамият билан ҳамкорлик муносабатлари.

Амалий машғулотларнинг тахминий рўйхати

1. Жаҳон ҳўжалиги ва халқаро иқтисодий муносабатлар: асосий кўринишлари ва хусусиятлари. Халқаро меҳнат тақсимоли.
2. Халқаро савдонинг ривожланиш назариялари ва моделлари.
3. Ташки савдони давлат томонидан тартибга солиш ва бошқариш йўллари.
4. Халқаро ишчи кучи миграцияси.
5. Халқаро капитал миграцияси ва трансмиллий компаниялар.
6. Жаҳон иқтисодиётда эркин иқтисодий ҳудудларнинг тутган ўрни.
7. Халқаро валюта-молия ва кредит муносабатлари.

Халқаро ишчи кучи миграцияси

Жаҳон ишчи кучи бозорининг моҳияти ва пайдо бўлиш сабаблари. Меҳнат миграциясининг асосий йўналишлари ва марказлари. Халқаро меҳнат миграцияси кўринишлари. Мигрантлар - меҳнат қобилиятли ёшдаги иқтисодий фаол одамлар. Хорижда иш қидиришга интилаётган одамларга кўмаклашувчи миграция хизматлари ва халқаро ташкилотлари. Жаҳон ишчи бозоридаги экспортёр мамлакатлар. Миграция жараёнларининг импортёр мамлакатлар иқтисодиётига таъсири. Меҳнат миграциясининг миллий иқтисодиётларга таъсири. Хориждан валюта трансферти оқимларини кенгайтиши - ишчи кучини экспорт қилувчи мамлакатлар асосий фойдаси сифатида. Меҳнат иммиграциясининг миқдорий ва сифат даражасини квоталар ва чеклашлар жорий қилиш орқали тартибга солиш. "Ақлли кишиларни кетиб қолиши" муаммосининг моҳияти. Бу муаммонинг Ўзбекистонда ҳал этиш имкониятлари. Ишга жойлашиш мақсадида хорижга чиқиб кетган малакали кадрларни йўқотишнинг экспорт қилувчи мамлакат учун иқтисодий зарари. Муаммони ҳал этишнинг умумиқтисодий ва утилитар йўллари.

Халқаро капитал миграцияси ва трансмиллий компаниялар

Четга капитал чиқариш халқаро иқтисодий муносабатларни кўринишларидан биридир. Капитал чиқаришни сабаби ва моҳияти. Тўғри портфель инвестициялар. Жаҳон иқтисодиётда халқаро қарзлар (заёмлар), уларнинг тутган ўрни. Ривожланишда расмий ёрдам тушунчаси. Капитал чиқаришнинг асосий йўналишлари, кўламлари. Инвестицион иқлим. Капитал олиб чиқишнинг моҳияти ва кўринишлари: Жаҳон капитал бозорининг моҳияти ва пайдо бўлиш жараёни. Капитал олиб чиқиш кўринишлари. Умумжаҳон банки гуруҳининг фаолияти. Жаҳон капитал бозорининг замонавий кўриниши. Капиталларни ички муомаладан олиб максимал даражада фойда олиш мақсадида хорижга чиқариш. Ривожланган капитал бозорлари. Тўғри ва портфель инвестициялар: тўғри хорижий инвестицияларнинг моҳияти ва аҳамияти. Портфель инвестицияларнинг хусусиятлари. Инвестицион муҳит тушунчаси. ТМК фаолияти кўламининг кенгайтиши - тўғри капитал қўйилмаларининг энг етакчи тамойили сифатида. Хориждан молиявий ресурслар жалб қилишнинг зарурий иқтисодий омиллари. Капитал экспорти жуғрофий тузилмасидаги ўзгаришлар. Капитал экспортининг замонавий жуғрофий тузилмаси. Жаҳон капитал бозорида Ўзбекистоннинг ўрни. Ривожланган иқтисодиётлар ролининг ортиб бориши. Жаҳон бозорига янги индустриал мамлакатларнинг катта гуруҳи ва собиқ социалистик давлатларнинг кириб келиши. Жаҳон иқтисодиётда Трансмиллий корпорациялар (ТМК). ТМКнинг ташкил топиши, фаолияти ва ишлаб чиқаришни байналмилаллашувдаги роли. ТМКлар ва янги саноатлашган давлатлар. ТМКлар фаолиятини халқаро бошқаруви. Халқаро корпорацияларнинг

замонавий халқаро савдонинг ривожланиши. Халқаро мувозанат. Ривожланишнинг асосий тенденциялари. Халқаро савдони таҳлил қилиш инструментлари: савдо шарт. Экспорт ва импорт эгилувчанлиги. Сотиладиган ва сотилмайдиган товарлар модели. Халқаро савдо классик назарияларининг ривожлангандирилиши. Назарияларнинг чекланганлиги. Ноанъанавий ёндашувлар. Махсус ва ҳаракатчан омиллар. Халқаро савдонинг янги назариялари. Халқаро савдонинг даромадга таъсири, кенг кўламда ишлаб чиқариш эффекти ва носоғлом рақобат. Монополистик рақобат шароитида савдо. Тармоқ ичидаги савдо назарияси, халқаро савдода талаб ва реверс назариялари: тармоқ ичидаги савдо ва тармоқлараро савдонинг фарқлари. Тармоқ ичидаги савдо модели. Тармоқ ичидаги савдонинг ўзгариши. Кесишувчи талаб. Ишлаб чиқариш омиллари реверси. Дифференциаллашган товарлар. Истеъмолчилар даромадларининг баробарлиги ва улар дидларининг ўхшашлиги. Истеъмолчи ҳатти-ҳаракати асосида иқтисодий моделлар.

Ташқи савдони давлат томонидан тартибга солиш ва бошқариш иўллари

Эркин савдо ва протекционизм: Халқаро савдода давлатнинг роли. Савдо сиёсати инструментлари. Халқаро савдони давлат томонидан тартибга солиш. Халқаро савдони давлат томонидан тартибга солиш инструментлари. Тарифли ва нотариф усуллар. Божхона тарифлари ва божлар. Божга тортиш меъёри. Тариф эскалацияси. Тарифларнинг иқтисодий роли: тарифнинг кичик мамлакат иқтисодиётига таъсири; тарифнинг катта мамлакат иқтисодиётига таъсири. Даромад эффекти ва чегаравий эффект. Ҳимоялаш ва истеъмол эффекти. Ички ва ташқи даромад эффекти. Тариф сиёсатининг махсус ҳолатлари: оптимал тариф. Тариф квотаси. Экспорт тарифи. Тарифга қарши аргументлар. Тарифни ёқловчи аргументлар. Миллий иқтисодий фаровонлик. Ўзгарувчан божхона божлари. Экспорт божининг фискал ва мувозанатлаш вазифалари. Тарифлар ўрнатилишига турлича қарашлар. Ёш тармоқларни хорижий рақобатдан ҳимоялаш ва миллий хавфсизликни таъминлаш. Халқаро савдони давлат томонидан тартибга солишнинг нотариф усуллари. Миқдорий чеклашлар: Нотариф усулларни ўлчаш. Квоталаш ёки контингентлаш. Лицензиялаш. «Кўнгилли» экспорт чеклашлари. Нотариф усулларни миқдорий жиҳатдан квалификациялаш. Миқдорий чеклашлар. Чеклашларнинг импортёр учун умумий иқтисодий эффекти. Савдо сиёсатининг яширин усуллари: Техник тўсиқлар. Миллий стандартларга риоя қилиш. Импорт маҳсулоти сифати тўғрисида сертификат олиш. Товарларни махсус қилиш ва маркировкалаш. Санитария-гигиена меъёрларига риоя қилиш тўғрисида талаблар қўйиш, ички солиқлар ва акцизлар. Савдо сиёсатининг молиявий усуллари ва тартибга солишнинг ноиқтисодий усуллари: субсидиялар, демпинг. Савдо шартномалари. Ҳуқуқий режимлар. Миллий экспортёрларни қўллаб-қувватлашга қаратилган пул тўловлари. Экспорт субсидияси. Демпингга қарши божлар. Икки ҳамкор давлат томонидан савдони амалга оширишнинг ҳуқуқий асосини белгиловчи икки томонлама шартномаларни имзолаш. Қулай савдо режими ўрнатиш. Кўптомонлама келишувлар имзоланиши.

8. Жаҳон ҳўжалигида ривожланган мамлакатлар иқтисодиёти.
9. Ривожланаётган мамлакатлар – халқаро иқтисодий муносабатлар тизимида.
10. Халқаро иқтисодий интеграция.
11. Жаҳон иқтисодиётини тартибга солишда халқаро ташкилотларнинг роли.
12. Жаҳон ҳўжалигининг глобаллашув жараёнида Ўзбекистоннинг иштироки.

Лаборатория ишларини ташкил этиш бўйича кўрсатмалар

Фан бўйича лаборатория ишлари намунавий ўқув режада кўзда тутилмаган.

Курс ишини ташкил этиш бўйича услубий кўрсатмалар

Фан бўйича курс иши намунавий ўқув режада режалаштирилмаган.

Мустақил таълимни ташкил этишнинг шакли ва мазмуни

Талаба мустақил ишининг асосий мақсади - ўқитувчининг раҳбарлиги ва назоратида муайян ўқув ишларини мустақил равишда бажариш учун билим ва кўникмаларни шакллантириш ва ривожлантириш. Талаба мустақил ишини ташкил этишда қуйидаги шакллардан фойдаланади:

- айрим назарий мавзуларни ўқув адабиётлари ёрдамида мустақил ўзлаштириш;
- берилган мавзулар бўйича ахборот (реферат, тақдимот) тайёрлаш;
- назарий билимларни амалиётда қўллаш;
- махсус адабиётлар бўйича фаннинг бўлим ёки мавзулари устида ишлаш;
- талабаларнинг ўқув-илмий тадқиқот ишларини бажариш билан боғлиқ бўлган фаннинг бўлим ва мавзуларини чуқур ўрганиш;
- кейс-стадилар ва ўқув лойиҳаларини мустақил бажара олиш;
- фаол ва муаммоли ўқитиш услубидан фойдаланиладиган ўқув машғулотларини ўзлаштириш;
- илмий мақола, тезислар, турли илмий анжуманларга маъруза тайёрлаш ва ҳ.к.

Мустақил ишни ташкил этиш бўйича услубий кўрсатма ва тавсиялар, кейс-стади, вазиятли масалалар тўплами ишлаб чиқилади. Унда талабаларга асосий маъруза мавзулари бўйича амалий топширик, кейс-стадилар ечиш услуби ва мустақил ишлаш учун вазифалар белгиланади.

Тавсия этилаётган мустақил ишларнинг мавзулари

1. Жаҳон иқтисодиётининг моҳияти ва XX-XXI асрлар бўсағасидаги таракқиётининг асосий қонуниятлари ва тамойиллари.

2. Халқаро меҳнат тақсимоти жаҳон хўжалигининг моддий асоси сифатида.
3. Халқаро ишлаб чиқаришнинг ихтисослашуви ва кооперацияси.
4. Жаҳон иқтисодиётида Янги индустриал давлатларнинг тутган ўрни.
5. Бозор иқтисодиётига ўтаётган давлатларнинг иқтисодий ривожланиш моделлари.
6. Жаҳон хўжалигида иқтисодий хавфсизлик муаммолари.
7. Жаҳон иқтисодиётида трансмиллий корпорацияларнинг тутган ўрни.
8. Жаҳон хўжалигида иқтисодий ўсиш ва ижтимоий ривожланиш муаммолари.
9. Эркин иқтисодий ҳудудлар ва уларни ташкил этиш муаммолари.
10. Халқаро рақобат ва унинг замонавий шароитда юзага чиқиш хусусиятлари.
11. Замонавий жаҳон хўжалиги субъектлари ва мамлакатнинг жаҳон иқтисодиётидаги ўрнини тавсифловчи кўрсаткичлар тизими.
12. Халқаро иқтисодий интеграциянинг мазмуни ва моҳияти.
13. Халқаро илмий-техникавий ҳамкорлик.
14. XXI аср бўсағасида жаҳон иқтисодиётида глобал муаммолар.
15. Жаҳон иқтисодиётида озиқ-овқат муаммоси.
16. Германия Федератив Республикаси. Жаҳон мамлакатлари билан олиб бораётган иқтисодий муносабатлари.
17. Франция Республикаси иқтисодиёти. Жаҳон мамлакатлари билан олиб бораётган иқтисодий муносабатлари.
18. Буюк Британия ва Шимолий Ирландия бирлашган қироллиги иқтисодиёти. Жаҳон мамлакатлари билан олиб бораётган иқтисодий муносабатлари.
19. Италия Республикаси иқтисодиёти. Жаҳон мамлакатлари билан олиб бораётган иқтисодий муносабатлари.
20. Япония иқтисодиёти. Жаҳон мамлакатлари билан олиб бораётган иқтисодий муносабатлари.
21. Корея Республикаси иқтисодиёти. Жаҳон мамлакатлари билан олиб бораётган иқтисодий муносабатлари.
22. Малайзия федерацияси иқтисодиёти. Жаҳон мамлакатлари билан олиб бораётган иқтисодий муносабатлари.
23. Хитой Халқ Республикаси иқтисодиёти. Жаҳон мамлакатлари билан олиб бораётган иқтисодий муносабатлари.

Дастурнинг ахборот-услубий таъминоти

Мазкур фанни ўқитиш жараёнида таълимнинг замонавий илғор интерфаол усулларидан, педагогик ва ахборот-коммуникация технологияларининг презентация (тақдимот), мултимедиа ва электро-дидактик технологиялардан фойдаланилади. Амалий машғулотларда ақлий ҳужум,

мамлакатимизни ривожлантиришнинг устувор йўналишлардан бири ҳисобланади.

Фанни ўқитишда замонавий ахборот ва педагогик технологиялар

Талабаларнинг “Жаҳон иқтисодиёти ва халқаро иқтисодий муносабатлар” фанини ўзлаштиришлари учун ўқитишнинг илғор ва замонавий усулларидан фойдаланиш, янги инфорацион-педагогик технологияларни татбиқ этиш муҳим аҳамиятга эга. Фанни ўзлаштиришда дарслик, ўқув ва услубий қўлланмалар, маъруза матнлари, тарқатма материаллар, электрон материаллар, виртуал стендлар ва макетлардан фойдаланилади. Маъруза, амалий ва лаборатория дарсларида мос равишдаги илғор педагогик ва ахборот технологияларидан ҳамда ўқув-услубий мажмуалардан фойдаланилади.

АСОСИЙ ҚИСМ

Жаҳон хўжалиги ва халқаро иқтисодий муносабатлар: асосий кўринишлари ва хусусиятлари. Халқаро меҳнат тақсимоти

Жаҳон хўжалиги ва халқаро иқтисодий муносабатлар: асосий кўринишлари ва хусусиятлари. Халқаро меҳнат тақсимоти. “Жаҳон иқтисодиёти ва халқаро иқтисодий муносабатлар” фанининг предмети, мазмуни ва моҳияти. Жаҳон хўжалиги тўғрисида тушунча. Жаҳон хўжалиги ва унинг миллий иқтисодиётларга таъсири. Халқаро иқтисодий муносабатлар тизими ва унинг концепциялари. Жаҳон бозори тузилмаси ва замонавий халқаро иқтисодий муносабатлар кўринишлари. XXI асрда халқаро иқтисодиётнинг хусусиятлари. Дунё мамлакатларининг халқаро иқтисодиёт ва халқаро савдодаги иштирокининг асосий кўрсаткичлари. Халқаро товарлар, хизматлар ва ишлаб чиқариш омиллари ҳаракати. Ишлаб чиқариш ресурслари ва омиллари. Ишлаб чиқариш омилларини халқаро айирбошлашнинг ўзига хос хусусиятлари. Жаҳон бозорида товар ва хизматлар ҳаракатининг хусусиятлари. Ишлаб чиқариш омилларининг халқаро ҳаракати. Жаҳон иқтисодиётида глобал миқёсдаги муаммоларни ҳал қилишда мамлакатлараро ўзаро иқтисодий алоқалар. Халқаро меҳнат тақсимоти тушунчаси. Ихтисослашув ва кооперация. Мамлакатлараро халқаро ҳамкорлик.

Халқаро савдонинг ривожланиш назариялари ва моделлари

Халқаро иқтисодий муносабатлар тизимида халқаро савдо. Ташқи савдони эркинлаштириш (либераллаштириш) ва жаҳон савдосида протекционизм сиёсати. Меркантилистлар назарияси ва мутлақ устунлик назарияси. Амалийдаги иқтисодий сиёсат. Меркантилизмнинг танқид қилиниши. Меҳнат тақсимоти – ўсишнинг асоси. Мутлақ устунликлар модели. Нисбий устунлик назарияси. Муқобил ҳаражатлар. Ишлаб чиқариш омиллари нисбати назарияси. Ишлаб чиқариш омиллари билан турлича таъминланганлик. Леонтьев парадокси. Халқаро савдонинг умумий мувозанат назарияси ва

- жаҳон ҳўжалигида маълумотлар йиғишни ташкиллаштириш ва уларнинг сифатини баҳолаш;
- кузатишлар натижасида олинган маълумотларни тизимлаш ва қайта ишлаш;
- маълумотларни қайта ишлаш натижаларини умумлаштириш ва таҳлил қилиш кўникмаларига эга бўлиши керак;
- жаҳон иқтисодий ўсиши ва ривожланишининг асосий кўрсаткичларини ҳисоблаш ва таҳлил қилиш;
- жаҳон иқтисодиётининг ривожланиш тенденцияларини аниқлаш; хорижий мамлакатларнинг асосий иқтисодий кўрсаткичларини таҳлил қилиш асосида уларнинг ривожланиш даражасини аниқлаш;
- жаҳон иқтисодиётида халқаро ҳамкорликнинг энг оқилона услуб ва кўринишларини аниқлаш малакаларига эга бўлиши керак.

Фаннинг ўқув режадаги бошқа фанлар билан ўзаро боғлиқлиги ва услубий жиҳатдан узвийлиги

“Жаҳон иқтисодиёти ва халқаро иқтисодий муносабатлар” фани умумқасбий фанлар мажмуасига таалукли бўлиб, талабалар уни VI-семестрда ўрганишади.

Бу дастурни амалда бажариш учун талабалар “Иқтисодиёт назарияси”, “Микроиқтисодиёт”, “Статистика”, “Макроиқтисодиёт” фанларидан етарлича маълумотга эга бўлишлари лозим.

“Жаҳон иқтисодиёти ва халқаро иқтисодий муносабатлар” фани “Меҳнат иқтисодиёти. Инсон тараққиёти”, “Кичик бизнес ва тадбиркорлик”, “Логистика” ва бошқа фанларни ўрганишда асос бўлиб хизмат қилади.

Фаннинг ишлаб чиқаришдаги ўрни

Ўзбекистон Республикасининг ишлаб чиқарган корхоналарининг махсулотларини ташқи бозорлар чиқиши, чет эл фирма ва компанияларининг мамлакатимизда шаклланаётган товар ва хизматлар бозорига кириши сезиларли даражада ривожланиб бормоқда. Маълумки, очик турдаги иқтисодиётни яратмай туриб мамлакатимизнинг жаҳон ҳўжалигига интеграциялашуви бир мунча секин кечади. Шундай келиб чикиб жаҳон иқтисодиётини ривожланиш тамойилларини чуқур таҳлил этиш ва ўрганиш, жаҳон мамлакатлари билан иқтисодий муносабатларни ривожлантириш шу куннинг талабига айланиб бормоқда.

Юртимизда кенг имкониятлар мавжудлигини, яъни бой хомашё ресурсларга ва шунингдек малакали ишчи кучларига эгаллигини, борлигини инобатга олиб рақобатбардош, сифатли махсулотларни ўз юртимизда чиқариб, шу йўл билан жаҳон ҳамжамиятида ва шунинг дунё бозорига ўзимизга муносиб ўрин эгаллаш мумкин. Мамлакатимиз ривожига хорижий инвестицияларни ўрни алоҳида аҳамиятга эга бўлиб, шунингдек

кластер, блиц-сўров, гуруҳ билан ишлаш, инсерт, тақдимот, кейс-стади каби усул ва техникалардан кенг фойдаланилади.

Фойдаланиладиган адабиётлар рўйхати

Асосий адабиётлар

1. Авдокушин Е.Ф. Международные экономические отношения. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. - 196 б.
2. Богомолов О.Т. Мировая экономика в век глобализации: Учебник. — М.: ЗАО «Экономика», 2007. — 359 с.
3. Назарова Г.Г., Иминов З.М., Халилов Х.Х., Хамидов О.Б. Жаҳон иқтисодиёти ва халқаро иқтисодий муносабатлар. Дарслик.- Т.:ТДИУ, 2011.- 276 б.
4. Мировая экономика и международный бизнес: учебник / кол. авторов; под общ. ред. д-ра экон. наук, проф. В.В.Полякова и д-ра экон. наук, проф. Р. К. Щенина.- 5-е изд., стер.- М.:КНОРУС, 2008.-688 с.

Кўшимча адабиётлар

1. Внешнеэкономическая деятельность: учебник. для студ. сред. проф. учебник. заведений /Б. М. Смитиенко, В. К. Поспелов, С. В. Карпова и др.]; под ред. Б. М. Смитиенко, В. К. Поспелова. — 4-е изд., перераб. и доп. — М.: «Академия», 2007. — 304 стр.
2. Мировая экономика: прогноз до 2020 года / под ред. акад. А.А. Дынкина / Учебник ИМЭМО РАН. – М.: Магистр, 2007. – 429 стр.
3. Назарова Г, Иминов З. “Жаҳон иқтисодиёти ва халқаро иқтисодий муносабатлар” фанидан ўқув-услубий мажмуа. – Т.: Иқтисодиёт. – 2010. – 319 бет.
4. Назарова Г. Ф., Ҳайдаров Н. Х. Халқаро иқтисодий муносабатлар / академик С. С. Фуломов таҳрири остида (ўқув қўлланма), ТДИУ, 2005 й. 272 бет.
- 5.Международные валютно-кредитные и финансовые отношения: учебник / Под ред. Л.Н. Красавиной. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Финансы и статистика, 2007. - 576 стр.

Интернет сайтлари

1. www.economics.ru
2. www.ved.ru
3. www.ser.uz
4. www.uza.uz
4. www.ifmr.uz
5. www.lex.uz
6. www.ziyounet.uz

Кириш

Мамлакатимизни ривожлантириш, янгилаш ва модернизация қилиш бўйича танлаган стратегиямиз ва Инқирозга қарши қабул қилган дастуримизни амалга ошириш нагжасида юртимиз дунёдаги санокли давлатлар қаторида иқтисодий ва ижтимоий ривожланишнинг барқарор суръатларини таъминлаш, аҳолимизнинг моддий фаровонлигини юксалтиришга эришгани барчамизга катта мамнуният ва ифтихор бағишлайди, албатта. Ушбу ўқув дастури “Жаҳон иқтисодиёти ва халқаро иқтисодий муносабатлар” фанидан чуқур назарий ва амалий билимларни эгаллашда, ташқи иқтисодий муҳитни чуқур таҳлил қилишда, иқтисодий ривожланиш стратегияларини ишлаб чиқишда, ривожланган ва ривожланаётган мамлакатлар тажрибасини ўрганишда, шунингдек ушбу мамлакатлар иқтисодиёти ривожланишининг ўзига хос жиҳатларини тушунишда муҳим аҳамият касб этади.

Фаннинг мақсад ва вазифалари

Фанни ўқитишдан мақсад – талабаларга жаҳон иқтисодиёти ва халқаро иқтисодий муносабатларга онд назарий ва амалий билимларни бериш, ўз йўналишига мос тасаввур ва кўникмаларни ривожлантиришдир.

Фаннинг вазифалари - талабаларга жаҳон иқтисодиёти ва халқаро иқтисодий муносабатларнинг назарий асослари ва тамойилларини ривожлантиришнинг ўзига хос жиҳатларини тушунишига ёрдам бериш; жаҳон мамлакатлари иқтисодиётини белгиловчи асосий кўрсаткичлардан фойдаланишни ўргатиш; жаҳон мамлакатлари иқтисодиётини белгилаб берувчи асосий макроиқтисодий параметрлар таҳлилини амалга оширишни ўргатиш; жаҳон иқтисодиётида халқаро савдонинг моҳияти ва аҳамиятини тушунтириш; жаҳон иқтисодиётида халқаро ташкилотлар фаолиятининг мақсад ва вазифаларини тушунтириш; жаҳон мамлакатлари билан самарали ҳамкорлик қилишнинг назарий ва амалий томонларини ўргатишдан иборатдир.

Фан бўйича талабаларнинг билим, кўникма ва малакаларига қўйиладиган талаблар

“Жаҳон иқтисодиёти ва халқаро иқтисодий муносабатлар” ўқув фанини ўзлаштириш жараёнида амалга ошириладиган масалалар доирасида бакалавр:

- жаҳон иқтисодиёти тизими, тармоқ тузилишини;
- жаҳон хўжалиги тизими ривожланишининг асосий қонуниятлари, тенденциялари ва замонавий хусусиятларини;
- жаҳон мамлакатларининг гуруҳларга таснифланиши ва уларнинг ижтимоий-иқтисодий тавсифларини;
- жаҳон иқтисодиётида мамлакатлар ўртасидаги ўзаро муносабатларнинг асосий шакллари ва замонавий хусусиятларини;
- жаҳон хўжалигининг глобал муаммоларини; жаҳон иқтисодиётида Ўзбекистоннинг ўрнини билиши керак;

Фаннинг ўқув дастури Олий ва ўрта махсус, касб-хунар таълими йўналишлари бўйича Ўқув-услубий бирлашмалар фаолиятини Мувофиқлаштирувчи Кенгашнинг 2015 йил "4" 01 даги "1" - сонли баённомаси билан маъқулланган.

Фаннинг ўқув дастури Тошкент давлат иқтисодиёт университетида ишлаб чиқилди

Тузувчилар:

- Назарова Г. "Ижтимоий соҳалар менежменти" кафедраси профессори, иқтисод фанлари доктори;
- Фармонкулова Г. "Ижтимоий соҳалар менежменти" кафедраси ассистенти.

Такризчилар:

- Тўхтахонов Г. "Far-Future" МЧЖ директори;
- Шермухаммедов А. Г. В. Плеханов номидаги Россия иқтисодиёт университети Тошкент шаҳар филиали профессори;
- Тўхтахонов И. ТДИУ, "Ижтимоий соҳалар менежменти" кафедраси катта ўқитувчиси, МВА.

Фаннинг ўқув дастури Тошкент давлат иқтисодиёт университети Кенгашида кўриб чиқилган ва тасвир қилинган (2014 йил "08" август даги "1" - сонли баённома).

1898

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

Рўйхатга олинди:

№ 520-5810100-3

2015 йил 7.01

Олий ва ўрта махсус таълим
вазирлигининг 2015 йил
“31” даги “32” - сонли
буйруғи билан тасдиқланган

ЖАҲОН ИҚТИСОДИЁТИ ВА ХАЛҚАРО ИҚТИСОДИЙ
МУНОСАБАТЛАР

ФАНИНИНГ

ЎҚУВ ДАСТУРИ

Билим соҳаси:	100000	- Гуманитар соҳа
	200000	- Ижтимоий соҳа, иқтисод ва ҳуқуқ
	600000	- Хизматлар соҳаси
Таълим соҳаси:	110000	- Педагогика
	230000	- Иқтисод
	610000	- Хизматлар кўрсатиш соҳаси
Таълим йўналиши:	5111000	- Касб таълими (5230100 – Иқтисодиёт, 5230200 – Менежмент, 5230300 – Кичик бизнес ва хусусий тadbirkorликни ташкил этиш, 5230400 – Маркетинг, 5231400 – Статистика, 5231600 – Меҳнат иқтисодиёти ва социологияси, 5231800 – Ижтимоий соҳа ва инсон ресурслари менежменти)
	5230100	- Иқтисодиёт (ижтимоий соҳа)
	5230100	- Иқтисодиёт (иқтисодий назария)
	5230100	- Иқтисодиёт (инфратузилма)
	5230100	- Иқтисодиёт (макроиқтисодиёт)
	5230100	- Иқтисодиёт (микроиқтисодиёт)
	5230100	- Иқтисодиёт (реал сектор)
	5230100	- Иқтисодиёт (хизматлар соҳаси)
	5230200	- Менежмент (кичик бизнес ва тadbirkorлик)
	5230200	- Менежмент (реал сектор)
	5230200	- Менежмент (туризм)
	5230200	- Менежмент (хизматлар соҳаси)
	5230300	- Кичик бизнес ва тadbirkorликни ташкил этиш (реал сектор)
	5230300	- Кичик бизнес ва тadbirkorликни ташкил этиш (хизматлар соҳаси)
	5230400	- Маркетинг (логистика)
	5230400	- Маркетинг (ташки иқтисодий фаолият)
	5230400	- Маркетинг (товарлар ва хизматлар)
	5230400	- Маркетинг (туризм)
	5230500	- Божхона иши (божхона назорати)
	5231400	- Статистика (иқтисодиёт)
	5231800	- Ижтимоий соҳа ва инсон ресурслари менежменти
	5610100	-Хизматлар соҳаси (туризмни ташкил қилиш ва бошқариш)

Тошкент – 2015